

Böyük Zəfərimizdən ötən 5 il ərzində Naxçıvanın məsələsi, yəni muxtar republikanın blokadasının yarılması, dəməryolunun bərpası, Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə blokadası Qarabağın işğalı ilə yaşıd olan bu qədim diyara yeni həyatın gətirilməsi dövlətin reallaşmasının planlaşdırıldığı ən mühüm məsələlərdən biri olub.

Nece ki, ikinci Vətən müharibəsi, daha sonra antiterror eməliyyatı, Qarabağda həyata keçirilən bərpası işləri, Böyük Qayıdış Programı ardıcıl şəkilde həyata keçirildi, bütün bunların fonunda Naxçıvanın blokadasının ləğv edilməsi də dövlət siyasetinin başlıca amili olub və bu sahədə möhtəşəm işlər görülüb. Bu işlərin zirvesi isə ötən il Amerikada Prezident Trampın iştirakı və şahidiyyi ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında imzalanan Bəyannamə oldu. Bu Bəyannamə Zəngəzur dəhlizinin açılmasını sözsüz reallaşdırıldı.

Dövlətimizin başçısının yanvarının 5-də yerli mediyaya verdiyi müsahibədə her birimizin diqqətən izlediyi məqam: Biz əslində bu dəhlizi müharibədən - ikinci Qarabağ müharibəsindən bir neçə ay sonra icra etməyə başlamışıq. Sehv etmirməsə, 2021-ci ilin əvvəlində artıq o dəmir yolu təməli də qoyuldu. Yəni sözün düzü, məndə şübhə yox idi ki, bu yol açılacaq. Əgər şübhə olsaydı, yəqin ki, biz bu qədər vəsait qoymazdıq. Hətta müsahibələrin birində də demişdim ki, istənilən yolla açılacaq. Bəzən belə ritorikaya da ehtiyac var, çünki bu, qarşı tərəfi, neçə deyərlər, yumşaq mənada həvəsləndirir. Amma elbəttə ki, bu məsələnin Amerikada Trampın iştirakı ilə həll olunması bu məsələni artıq tamamilə həll edilmiş məsələ kimi ortaya qoydu.

Avtomobil yolu 95, dəmir yolu 70 faiz hazır

Bizim Prezident Qarabağın işğaldən azad edilməsinə fəaliyyətinin düz 17 ilini hər etdi. Ən birinci ölkənin çökmüş iqtisadiyyatı dirçəldildi, milli ordunun vəziyyəti yaxşılaşdırıldı. Daha sonra dünya dövlətlərinə üz tutub məsələnin sülh yolu ilə həlline çalışdı. Ən mötəbər kürsülərdən Qarabağla bağlı çağırışlar etdi. Dünyanın həqiqətlərə korluğunu və karlığı təsdiq olunanın sona isə hər dəfə deyilən və öz yerini tutdu-hərbi yolla torpaqlarımızın azad edilməsi məsəlesi. Və belə də oldu. 2020-ci ilin 44 günlüğü Vətən müharibəsi böyük Zəfərlə nəticələndi. İtkilərimizin, qazilərimizin sayı minlərlə olsa da, lakin torpaq itkilərinin hesabına Vətənə mexsus ola bilir, bu, hər birimizin əvvəldən də gözə alındığımız məsələ idi.

Prezidentimiz torpaqlar işğaldan azad edildikcə, bərpa-quruculuq işlərinin başlanmasına tapşırığını da verirdi. Elə buna görədik, atriq minlərlə sakın doğma yurd yerinə qayıdır, ata-baba ocağının işığını yandırıb. Eləcə də Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı. Hələ müharibənin son günü Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan arasında imzalanan üçtərəflı Bəyannamədən, hənsi ki, bu Bəyannamənin 9-cu bəndi Naxçıvana yolların açılması ilə bağlı idi, dərhal sonra Prezident dəməryolunun bərpası ilə əlaqədar tapşırıqlar verdi və burada işlər başlandı. Nəticə...

Prezident İlham Əliyev: Bizim Ermənistan sərhədine gedən yollarımız - həm dəmir yolu, həm avtomobil yolu demək olar ki, tezliklə hazır olacaq. Avtomobil yolu hazırlığı təxminən 95 faizdir. Dəmir yolu fiziki hazırlığı 70 faizdir. Biz işi sürətləndirə də bilərik. Amma Ermənistan ərazisində hələ heç bir iş görülmədiyi üçün buna da böyük ehtiyac görmürük. Çünkü Ermənistan ərazisində 42 kilometr yol inşa edilməlidir. Paralel olaraq Naxçıvan ərazisində, - bildiğiniz kimi, yolu uzunluğu təxminən 190 kilometrdir, - onun böyük hissəsi var. Düzdür, vəziyyəti o qədər də yaxşı deyil, ancaq bu gün mövcud ola biləcək yükleri aparmaq üçün o yol kifayət edir. Həm Ordubad, həm də Sədərək istiqamətində olmayan hissələr də var. İndi biz orada olma-

Naxçıvanın Zəngəzur dəhlizi üçün əhəmiyyəti böyükdür

yan dəmir yollarını tikməyə başlamışaq və hesab edirəm ki, bir-iki ilə o da başa çatacaq.

Həm Şərqi-Qərb, həm də ki, Şərqi-Cənub, bəlkə də Şimal-Cənub yolunun bir qolu

Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti böyükdür, bunu hər kəs bilir. Lakin bu dəhlizin sırf Naxçıvanla bağlı olması onun əhəmiyyətini daha da artırır. Çünkü Naxçıvan eley bir coğrafiyada yerləşir ki, bu kiçik ərazi dünyanın bir çox ölkələrini bir-biri ilə əlaqələndirir.

Prezident: Beləliklə, bu layihə tam başa çatandan sonra onun yükötürmə qabiliyyəti 15 milyon tona bərabər olacaq və bayraq qeyd etdiyim kimi, həm Şərqi-Qərb, həm də

bağlantı olacaq və bu da çox önemli layihə sayılmalıdır. Çünkü Naxçıvanı Türkiyə ilə də birləşdirə biləcək dəmir yolu mütləq olmalıdır və bütün bu layihələr təbii ki, koordinasiya şəklində aparılmalıdır. Azərbaycan ərazisində bütün bu yollar daha tez həll oluna bilər. Amma koordinasiya olanda xərclənən vəsaitə qənaət də olacaq. Çünkü biz də bilməliyik, nə vaxt, hansı yolu seqmenti hazır olacaq ki, o vaxta qədər öz infrastrukturumu buna hazırlayaq. Amma yenə də deyirəm, bizim ərazimizdə Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı artıq heç bir problem qalmayıb.

Naxçıvana iki yol gedəcək

Dövlətimizin başçısı Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı o qədər müfəssəl məlumat verdi ki, burada bəlkə də hər kəsin bilmədiyi məsələlər həmiya gün kimi aydın oldu. Beləliklə,

də həyata keçirilir.

Naxçıvan Zəngəzur dəhlizinin mühüm hissəsi olduğu, gələcəkdə tranzit rolunu oynayacağı üçün, hərəkəli inkişafı daha çox haqq edir. Bu barədə Prezident İlham Əliyevin fikirləri də her birimiz üçün maraqlı oldu: Naxçıvanın Baş Planı da hazırlanır, həm şəhərin, həm də bütün şəhərlərin. Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda gedən quruculuq işlərinə paralel olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasında da istər yaşı enerji olsun, istər kənd təsərrüfatı, istər suvarma, - indi orada böyük suvarma layihələri icra ediləcək, - istər turizm, bu bölgəni biz birləşdirəcəyik. Mən bunu bir daha demək istəyirəm, biz bunu onszu da edəcək, amma yaxşı ki, bunu sülh yolu ilə edirik. Ermənistan da təbii olaraq bundan ancaq fayda görəcək. Çünkü Ermənistan indiki

ki, Şərqi-Cənub, bəlkə də Şimal-Cənub yolunun bir qolu olacaq. Çünkü bu gün Şimal-Cənub layihəsi deyəndə, ilk növbədə, Rusiya-Azərbaycan-İran, yəni Reşt-Astara yolu nəzərdə tutulur. Bu yol da vacibdir. Ancaq Zəngəzur dəhlizi açıldan sonra sovet vaxtı mövcud olmuş Sovet İttifaqı-İran yolu yenə də bərpa ediləcək. Yəni ki, Rusiya-Bakı-Ağbənd-Ermənistan-Naxçıvan-Culfa-Fars körfezi – bu, Şimal-Cənub marşrutunun ikinci yolu olacaq. Bu, eyni zamanda, Orta Dəhlizin də ikinci yolu olacaq və təbii ki, yüksək rəqəmli qabiliyyəti artacaq. Yol Naxçıvandan iki istiqamət üzrə davam edəcək. Bir istiqamət Türkiye-Avropa, bir istiqamət isə İran, Fars körfezi və Yaxın Şərqi. Qeyd etdiyim kimi, bunun əsas, neçə deyərlər, istiqamətverici tərəfi də biz olacaq. Yüklər Azərbaycanda cəmləşəcək və Azərbaycandan müxtəlif istiqamətlərə gedəcək. Ona görə də Zəngəzur dəhlizinin reallaşması artıq həll olunmuş məsələ kimi qəbul edilməlidir. Mən inanmırıam ki, Ermənistan bu məsələdən boyun qəçirsin, bu, özünəqəsd kimi qiymətləndirilə bilər. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, Amerika Prezidenti Tramp bu yola öz adını verib, artıq bu, onun yoludur. Ermənistanın da gələn xəberlər onu göstərir ki, bu il bu yolu fiziki tikintisi nəzərdə tutulur.

Bildiyiniz kimi, keçən il Qars-Naxçıvan dəmir yolu tikintisi ilə bağlı Türkiyə tərəfi qərar qəbul etmişdir. Beləliklə, Naxçıvan Qarsa qədər və faktiki olaraq Türkiyənin dəmir yolları şəbəkəsinə tam

Naxçıvana gələcəkdə iki yol gedəcək. Bu barədə cənab Prezident: Onu da bildirməliyəm ki, bizim təşəbbüsümüzə Ağbənd qəsəbesində Arazin üzərində körpü də inşa edilir. Yəni bizim o bölgədən Qərbi istiqamətinə və Cənub istiqamətinə əslində iki yolumuz olacaq. Biri Zəngəzur dəhlizi - Ermənistan üzərindən, biri isə Araz dəhlizi - İran üzərindən. Bunun da təşəbbüskarı biz olmuşuq. Körpün biz öz vəsaitimizle inşa edirik. Hazırda Azərbaycanın əsas hissəsində Naxçıvana getmək üçün Bileşuvardan uzun yol qət edilməlidir. İndi isə İran ərazisində Naxçıvana cəmi 45-50 kilometr gediş olacaq. Beləliklə, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında iki bağlılı olacaq, biri Ermənistan üzərindən, biri isə İran üzərindən. Biz faktiki olaraq Naxçıvanı, Şərqi Zəngəzuru və Qarabağı bir bölgə kimi birləşdirəcəyik.

Naxçıvan hər bir qonşu dövlət üçün faydalıdır

Təbii ki, Naxçıvanın inkişafına çox ehtiyac var. Çünkü o, Zəngəzur dəhlizinin mühüm əhəmiyyətidir. Ona görə də bölgəni hərəkəli inkişafı vacibdir. Yəni, Naxçıvan illərdir ki, dövlətimizin başçısının diqqət mərkəzindədir. Naxçıvanın inkişafı ilə bağlı imzalanan sənədlər, qəbul edilən Dövlət Proqramları bunu deməyə əsas verir. Ümumilikdə Naxçıvan Ümummülli Lider Heydər Əliyevin arzularının diyarıdır. Ulu Öndərin Naxçıvanla bağlı görmək istədiyi çox məqamlar var idi ki, bunlar ardıcıl şəkil-

dalan vəziyyətindən çıxa bilər və çıxacaq. Azərbaycanla Ermənistan arasında yollar açılacaq. Türkiyə ilə Ermənistan arasında yollar açılacaq. Ermənistan Naxçıvan vəsətələr İranın dəmir yollarına, Azərbaycan vəsətələr Rusiyanın dəmir yollarına çıxış elə edəcək. Yeni bu, Ermənistan üçün də faydalıdır. Burada uduzan tərəflər olmamalıdır. Hər halda iqtisadi və nəqliyyat nöqtəyinən tərəf olmayıcaq. Əgər kimse özünü siyasi cəhətdən uduzmuş hesab edirə, bu, neçə deyərlər, onun problemidir. Amma əgər hər kəs bu məsələyə pragmatizm nöqtəyi-nəzərindən baxsa, burada özü üçün xeyrli bir iş görə bilər.

Bəli, Zənzəur dəhlizinin açılması region dövlətlər və bir çox dünya dövlətləri üçün iqtisadi güc, yeni həyat deməkdir. Odur ki, xarici investorlar da bu sahəyə sərməyə qoymağa maraqlı olsunlar. Çünkü səhəbət dünya əhəmiyyəti bir dəhlizdən gedir. Və düşünəndə ki, Naxçıvan kiçik bir ərazidir, lakin Zəngəzur dəhlizində böyük əhəmiyyətə malikdir, bu dəfə xarici investorlar da, yerli sahibkarlar da iki dəfə fikirləşməlidirlər: bu gün yatırılan, qoyulan sərməyə sabah ikiqat qazanc deməkdir.

Mətanət Məmmədova

P.S. Və Naxçıvanın yaxın gələcəyini düşündürkə, ürəyimə böyük bir qurur hissi dolur. Çünkü onun 35 ildən çox olan blokadasının canlı şahidi və araşdırmaçısimyam.